

DUCHOWNI PATROLOGOWIE SŁOWACCY

W ubiegłym roku ukazał się w Bratysławie na Słowacji ciekawy obszerny *Słownik słowackich osobistości kapłańskich* [*Lexikon katolíckých kňazských osobnosti Slovenska* (= LEKKOS), red. Julius Pašteka i zespół autorski, przedmowa Kadinal Ján Chryzostom Korec, Bratislava 2000, LUČ, vydavateľské družstvo, ss. XII, nlb. 4, kol.1550, nlb. 2, LIV, nlb. 6, ilustr], będący kopalnią informacji o Kościele i teologii tego kraju. Jest on niewątpliwie związany z wielkojubileuszowym rokiem 2000, choć na rynku księgarskim ukazał się dopiero końcem marca 2001 roku; jako dzieło godne dwóch chronologicznych wydarzeń kończącego się XX stulecia nie był jednak żadnym zaskoczeniem. Przeciwnie, od chwili ujawnienia jego projektu¹ stawał się publikacją niecierpliwie wyczekiwaną, przyjętą z wielką i powszechną radością. Nas interesują w nim patrologowie słowaccy oraz ich zainteresowania.

Przy pomocy indeksu nazw osobowych, umieszczonego przy końcu *Leksykonu*: patrolog-historyk, a szczególnie patrolog-bibliograf, znajdzie informacje o imieniu Ojca Kościoła lub chrześcijańskiego pisarza. Umieszczony tam odsyłacz kolumnowy umożliwia odnalezienie w tekście informacji dotyczącej samej osoby, a w drugim rzędzie nazwiska i imienia tego spośród słowackiego kleru, dla kogo dany Ojciec Kościoła albo pisarz chrześcijański był przedmiotem jego zainteresowań, studium lub publikacji. Z bogatego grona osobistości patrystyki, duchowni słowaccy ukazani w *Leksykonie*, poświęcili swoje zainteresowania trzynastu Ojcom i trzem pisarzom chrześcijańskim (Boecjuszowi, Minucjuszowi Feliksowi i Orygenesowi). Spośród zaś Ojców ich zainteresowanie wzbudzili Święci: Ambroży, Atanazy, Augustyn, Cyprian, Cyryl Jerozolimski, Grzegorz z Nazjanzu, Grzegorz Wielki, Hieronim, Ignacy Antiocheński, Jan Złotousty, Justyn, Korneliusz i Leon Wielki.

¹ Autorem projektu był Prof. PhDr Julius Pašteka, DrSc. Ujawnienia projektu dokonano w lipcu 1995 roku, a w następnym – wewnętrzna redakcja Wydawnictwa LUČ rozpoczęła pierwsze prace ze stopniowo rozszerzającym się zespołem autorów haseł i współpracowników, który został ograniczony do osób. Redakcyjne przygotowane do druku materiały *Leksykonu* liczyły 2956 stron.

1. ŚW. AMBROŻY

a). Sirovič František (ur. 16.02.1920 – Ždaňa, powiat Košice-okolie.), werbista misjonarz, profesor filozofii. Nauki gimnazjalne pobierał w Koszycach i w Lewoczy (1932-1940). W roku 1940 wstąpił do werbistów. Filozofię studiował we Wiedniu (1942-1943) i w Nitrze (1943-1944). Studia teologiczne odbył u jezuitów w Banskej Bystrzycy (1944-1945) i w Ružomberku (1945-1946). Po święceniach kapłańskich (01.09.1946) studium teologii zakończył zdobyciem licencjatu (1947) w Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, na podstawie pracy: *Tajemnica Kościoła według św. Ambrożego*². Oprac. V. Judak, LEKKOS, kol. 1239.

b). Coppà Giovanni (ur. 09.11.1925 – Alba, prowincja Cuneo, Włochy), arcybiskup, Nuncjusz Apostolski, historyk i pisarz religijny. Po studiach filozoficznych i teologicznych w Alba przyjął święcenia kapłańskie (02.01.1949 r.). Studia specjalistyczne kontynuował w Mediolańskim Uniwersytecie Katolickim Serca Jezusowego i tam też się habilitował. Należy do wybitnych znawców życia i dzieł św. Ambrożego. Artykuły o nim publikował w czasopismach: „Latinitas”, „Ecclesia”, „Duchovný pastier”, „Fermentum” i w dzienniku „L'Osservatore Romano”. Swoje specjalistyczne studia publikował w języku włoskim. Oprac. D. Dian, LEKKOS, kol. 181.

2. ŚW. ATANAZY

a). Lucký Metod Ondřej (ur. 21.11.1919 – Trstená, powiat Tvrdošín), dramaturg, tłumacz, redaktor. Szkołę podstawową i pierwsze lata gimnazjalne ukończył w miejscu pochodzenia. W Trnawie wstąpił do zakonu franciszkanów (25.08.1936). Świadcstwo dojrzałości zdobył w zakonnym gimnazjum w Malackach (1941). Studia teologiczne ukończył w Instytucie zakonnym w Żylinie. Tam też przyjął święcenia kapłańskie (19.08.1945). W jego przekładowym dorobku znalazły sobie miejsce: *Antologia patrystyczna*³ i atanzjański *Żywot św. Antoniego pustelnika*⁴. W roku 1954 opuścił zakon przechodząc w szeregi duchowieństwa diecezjalnego. Oprac. R. Hudec, LEKKOS, kol. 836-837.

b). Wagner František, (ur. 14.08.1675 – Wangen w Niemczech, zm. 08.02.1746 – Wiedeń), jezuita, historyk, geograf, filolog, hagiograf. Do zakonu jezuitów wstąpił we Wiedniu (10.10.1690). Studia filozoficzne (1694-1696) odbywał w Sztajerskim Hradcu. Tam też ukończył (1705) studia teologiczne, które zaczynał (1702) w Wiedniu. Jego bogaty i znaczący dorobek pisarski obejmuje 26 dzieł opublikowanych drukiem. Chociaż do najważniejszych zalicza się jego: *Introductio in historiam biblicam* (Wiedeń 1729-1732) i łaciński słownik frazeo-

² *Tajemstvo Cirkvi podl'a sv. Ambróza.*

³ *Šlová Otcov, Prešov 1947.*

⁴ *Atanáž sv., Život blahoslaveného Antona, Trnava 1950.*

logiczny⁵, to patrologa zainteresuje jego *Vita magni theologi s. Athanasii episcopi Alexandrini* (Wiedeń 1707). Oprac. J. Slány, LEKKOS, kol. 1491n.

3. ŚW. AUGUSTYN

a). Ferencík Jan (ur. 01.01.1888 – Kežmarok, zm. 09.11.1950 – Leopoldów, pow. Hlohovec, pochowany w Kežmaroku) pisarz religijny i publicysta, teolog, pedagog, polityk, poseł. Gimnazjum zaczynał w Kežmaroku, a kończył w Rożniawie. Studia teologiczne odbył w Spiskiej Kapitulie, a kościelno-prawne na Wydziale Teologicznym uniwersytetu w Budapeszcie. Święcenia kapłańskie przyjął 01.06.1911 roku. Pracę duszpasterską zaczynał w Liptowskiej Łużnej. W latach 1912-1917 pracował w Rużomberku, gdzie nawiązał bliskie kontakty z wielką osobistością Słowacji – ks. Andrzejem Hlinką. W roku szkolnym 1917/1918 został mianowany katechetą w Państwowej Wyższej Szkole dla Dziewcząt w Lewoczy. Po uzyskaniu doktoratu z prawa kościelnego (1918), w listopadzie następnego roku został profesorem Rzymskokatolickiego Seminarium Nauczycielskiego w Spiskiej Kapitulie. Z nominacji biskupa spiskiego Jana Vojtaššaka (1923-1926) prowadził w tutejszym Wyższym Seminarium Duchownym wykłady z teologii. W latach 1926-1931 pełnił funkcję dyrektora Głównego Biura Katolickiego w Bratysławie. W roku 1931 powierzono mu funkcję rektora Wyższego Seminarium Duchownego w Spiskiej Kapitulie oraz wykłady z prawa kościelnego i historii Kościoła. Po śmierci Andrzeja Hlinki objął po nim parafię w Rużomberku. Po ukonstytuowaniu się państwa słowackiego rozwinął szeroką działalność polityczną. W pierwszych wyborach do parlamentu, wyborcy powiatu Rużomberok powierzyli mu mandat poselski. Oprócz tego w Rużomberku pełnił funkcję przewodniczącego miejskiego oddziału Słowackiej Hlinkowej Partii Ludowej. W latach 1939-1945 był posłem sejmowym Republiki Słowackiej. W roku 1945 został aresztowany, a po procesie politycznym został skazany na długoletnie ciężkie więzienie, które odbywał w Leopoldowie. W czasach pierwszej Czechosłowackiej Republiki przez 12 lat był redaktorem jednego z najstarszych i najpopularniejszych czasopism katolickich – „Svätá rodina” i czasopisma „Rozvoj”. Wśród teologów uważany był za konserwatystę. W jego bogatym dorobku publikacyjnym trzeba odnotować artykuł: *Sv. Augustin, obraz z jeho života* opublikowany w czasopiśmie „Kultúra” 3 (1931) č. 2. Oprac. J. Letz, LEKKOS, kol. 333-335.

b). Hlinka Anton (ur. 31.10.1926 – Valaška Belá, pow. Prievidza), salezjanin, publicysta, teolog, filozof. Szkołę podstawową i gimnazjum ukończył w Powąskiej Bystrzycy. Do Zgromadzenia Salezjanów wstąpił w roku 1944. W roku 1951 wyemigrował za granicę i tam stopniowo w Turynie, Rzymie i Wiedniu studiował filozofię, teologię i psychologię. Święcenia kapłańskie

⁵ *Universalatinae corpus phraseologiae congestum* A.P. Francisco Vágner... linguis hungarica, germanica et slavica locupletatum, ed. tertia, Augsburgur 1718.

przyjął 01.07.1955 roku. W latach 1958-1967 prowadził wykłady w seminariach salezjańskich w Wiedniu, Kolonii i Katanii. Na podstawie pracy: *Die theologischen Grundlagen der Bildungslehre Theodor Litts* w Rzymie (1961) uzyskał doktorat z filozofii. Od roku 1971, jako redaktor programów religijnych w języku słowackim, pracował w rozgłośni radia Wolna Europa i Głos Ameryki. W roku 1991 powrócił do Słowacji. W tym też roku założył Słowacką Akademię Katolicką, której został pierwszym rektorem. W roku 1995 habilitował się z teologii i został docentem na Cyrylo-Metodejskim Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Bratysławie; w roku 1997 mianowano go profesorem filozofii na Uniwersytecie Konstantyna Filozofa w Nitrze. Na jego dorobek pisarski złożyło się 30 publikacji książkowych, wśród których pokazną część stanowią przekłady, a między nimi słowacki przekład Augustynowych *Wyznań*. Oprac. Jan Letz, LEKKOS, kol. 491-493.

c). Kereškényi Adam (ur. 24.01.1713 – Komarno, zm. 01.02.1777 – Kluź w Rumunii) – jezuita, uniwersytecki profesor, tłumacz. Do Towarzystwa Jezusowego wstąpił 14.10.1728 roku. Studia filozoficzne odbył w latach 1732-1734 w Trnawie. Lata 1735-1739 spędził w jezuickich szkołach średnich jako nauczyciel gramatyki i przedmiotów humanistycznych. Teologię (w latach 1739-1742) studiował w uniwersytecie wiedeńskim. W latach 1745-1748 jako profesor uniwersytetu trnawskiego wykładał etykę i filozofię, a przez jeden rok (1751) prowadził zajęcia z teologii moralnej w Eger, jako profesor tamtejszego węgierskiego uniwersytetu. Dwukrotnie też pełnił obowiązki dyrektora drukarni: Akademickiej w Koszycach (1767-1768) i w Kluży (1773). Dla śledzących literaturę o tematyce patrystycznej, nie powinno ująć uwagi jego opracowanie żywota biskupa z Hippony: *Agostonnak megtérése* (Trnawa 1758). Oprac. J. Slaný, LEKKOS, kol. 656.

d). Litwa Alojzy (ur. 20.06.1912 – Miskowa, pow. Bytcza, zm. 02.11.1998 – Iwanka nad Dunajem, pow. Bratysława), jezuita, teolog, pedagog, pisarz religijny. Gimnazjum zaczynał w Trnawie, ukończył je w roku 1933 w miejscowości Kláštor pod Znievom. W międzyczasie w roku 1928 wstąpił do Towarzystwa Jezusowego. Studia filozoficzne (1933-1936) odbył w angielskim Jersey, teologiczne zaś w roku 1937 zaczynał w Chieri, a od 1938 aż do roku 1941 kontynuował w holenderskim Velkenburgu. W roku 1939 przyjął święcenia kapłańskie. Po ukończeniu studiów teologicznych, w latach 1941-1946 początkowo w Banskjej Bystrzycy a później w Ružomberku, prowadził dydaktyczne zajęcia z teologii. Specjalistyczne, dopełniające studia teologiczne odbył w Rzymie w latach 1947-1949. Po powrocie do kraju wykładał teologię w jezuickim seminarium w Trnawie. Od kwietnia 1950 do maja 1968 r. był kolejno internowany w Jasowie, Podolinu, Želivie i Kralikach, a po skazaniu, więziony w Ostrawie, Banskjej Bystrzycy i Waldicjach. Po powrocie z więzienia pracował duszpastersko jako kapelan siostr Satmarek w Kirti. Z niewielkiego dorobku pisarskiego, patrologów-bibliografów zainteresuje jego monografia: *Teologia św. Au-*

gustyna (Trnawa 1991) i jej wznowienie z roku 1993. Oprac. Jan Letz, LEKKOS, kol. 828.

e). Marko Jan (ur. 12.02.1915 – Zazriwa, pow. Dolny Kubin, zm. 1977 – Podoliniec, pow. Stara Lubowia), pisarz religijny, teolog, filozof, tłumacz. W latach 1936-1941 studiował teologię w Wyższym Seminarium Duchownym w Spiskiej Kapitulie. Świecenia kapłańskie przyjął w 1941 r. z rąk Sługi Bożego biskupa Jana Wojtaśśaka. Po krótkiej pracy duszpasterskiej w parafii Zubroh-lava, w roku 1942 powierzono mu obowiązki kurialnego archiwisty w Spiskiej Kapitulie i profesora religii w gimnazjum w Spiskiej Nowej Wsi. W latach 1944-1945 studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Bratysławie. W latach 1946-1950 pracował duszpastersko w parafii Dolny Kubin początkowo jako wikariusz, a później jako jej proboszcz. W roku 1950 został internowany i skazany na 13 lat pozbawienia wolności. Po odbyciu niesprawiedliwie wymierzonej kary, władze komunistyczne nie pozwoliły mu wrócić do zajęć duszpasterskich i był zmuszony pracować jako świecki. Ostatnich dziesięć lat swego życia spędził w Podolińcu, gdzie pracował duszpastersko jako proboszcz i dziekan. Z łaciny przełożył na język słowacki apologię Minucjusza Feliksa: *Octavius* (Trnawa 1950). Jako publicysta od roku 1943 był redaktorem satyrycznego czasopisma „Voš”⁶. Swoje zaś artykuły publikował w czasopismach: „Katolícké noviny” i „Kultura”. W tym ostatnim zrecenzował monografię L. Bertrand: *Sv. Augustin*⁷. Oprac. Jan Letz, LEKKOS, kol. 877.

f). Skyčák Franciszek mł. (ur. 17.02.1899 – Klin, pow. Namestowo, zm. 05.01.1945 – Spiska Kapituła, pow. Lewocza), neoscholastyczny filozof, teolog, publicysta i pedagog. Nauki gimnazjalne zaczął w Jozsefvárosi (Węgry), kontynuował je w Małym Seminarium w Roźniawie, a ukończył w 1914 r. w rodzinnym Namestowie. Potem wstąpił do węgierskiego Seminarium Duchownego w Spiskiej Kapitulie, skąd na studia teologiczne przeniósł się do Budapesztu, a w końcu do Pragi (1918-1920). Pozostając tam do roku 1921 stał się współzałożycielem Związku Katolickich Studentów Słowackich (POVAN). Świecenia kapłańskie przyjął w 1921 r. i zaczął duszpastersko pracować w orawskiej parafii Zazriwa. W rok później biskup Jan Wojtaśśak powołał go do Seminarium w Spiskiej Kapitulie i powierzył mu wykłady z filozofii chrześcijańskiej, które prowadził do roku 1944. W latach 1922-1927 był prefektem kleryków, od roku 1934 – wicerektorem Seminarium, które potem od roku 1938 do chwili śmierci prowadził jako jego rektor. Pod jego kierownictwem tak Seminarium jak i Instytut Teologiczny osiągnęły właściwy sobie rozwój. Jako chrześcijański filozof uprawiał tę dyscyplinę wiedzy jako neoscholastyk i neotomista. W oparciu o filozofię i teologię tomistyczną przeciwstawiał się dwom groźnym systemom – liberalizmowi i socjalizmowi. W walce z nimi odwoływał się do idei

⁶ „Wesz” albo „Wszy”.

⁷ „Kultura” 15 (1943) č. 3.

osoby, osobowości i społeczeństwa. Na zasadach tomistycznego personalizmu sformułował też swoje zasady filozofii społecznej, aplikując je do ówczesnych konkretnych słowackich warunków. Z jego publikacji, które zainteresują patrologów, trzeba wymienić artykuł opublikowany w czasopiśmie „Kultura” 3 (1931) č. 5: *Porovnanie sv. Augustína so sv. Tomášom Akvinským*. Oprac. Jan Letz, LEKKOS, kol. 1243-1245.

g). Stipšič (Stipsics, Stipsitz) Franciszek (ur. 11.09.1745 – Stoličný Bělehrad, Węgry, zm. 02.04.1817 – Trnawa), archidiakon, uniwersytecki profesor. Studia filozoficzne i teologiczne odbywał w Trnawie, gdzie w roku 1763 uzyskał stopień bakałarza filozofii, a w rok później – magistra. W późniejszych latach uzyskał stopień doktora filozofii i teologii. W latach 1773-1777 w uniwersytecie trnawskim wykładał teologię i język grecki, a potem te same przedmioty (w latach 1773-1774) – w uniwersytecie budapeszteńskim, gdzie w tym samym czasie pełnił funkcję dziekana Wydziału Teologicznego. W latach 1804-1807 w Bratysławskiej Akademii Królewskiej powierzono mu funkcję prefekta studiów. Po powrocie do Trnawy, od roku 1807 pełnił funkcję rektora Seminarium i zastępcy dyrektora gimnazjum. Drukiem opublikowano jego kazanie: *Panegyricus divo Aurelio August[in]o* (Budapeszt 1778). Oprac. Vladimír Gregor, LEKKOS, kol. 1280.

h). Čapodi Ludwik (ur. 09.10.1729 – Pečeňady, powiat Piešťany, zm. 06.06.1801 – Vesprém, Węgry) – jezuita, teolog. Do Towarzystwa Jezusowego wstąpił w Trnawie 14.10.1747 roku. Teologię studiował w uniwersytecie wiedeńskim (1755-1758). Uzyskał doktorat z filozofii i teologii. W latach 1766-1773 w uniwersytecie trnawskim prowadził wykłady z teologii, a jego znakomite dzieło o Bogu i Jego przymiotach⁸ należy do najobszerniejszych opracowań, jakie powstały w tutejszym zakładzie teologicznym. W tym i w innych swoich dogmatycznych opracowaniach⁹ wykorzystywał poglądy św. Augustyna i Tomasza z Akwinu. Oprac. Juliusz Słaný, LEKKOS, kol. 199.

i). Muška Stefan Franciszek (ur. 18.07.1924 – Nižná Šebastová, obecnie część Preszowa) minoryta, pisarz religijny. Nauki gimnazjalne pobierał w Preszowie, a potem w Malackách. Teologię studiował we Franciszkańskim Studium Generalnym w Żylinie. Po przyjęciu święceń kapłańskich (26.06.1949) aż do brutalnej likwidacji klasztorów (14.04.1950) pracował jako wikariusz w Malackach. Po powrocie z obozu (od 01.09.1950) pracował duszpastersko. W swoim studium poświęconym świętemu Bonawenturze¹⁰ podkreślał, że ten jako filozof i teolog stał na pograniczu dwóch okresów: rozpadającego się idealizmu platońsko-augustyńskiego i arystotelizmu. Św. Bonawentura, wed-

⁸ Por. *De Deo et divinis ejus attributis libri tres*, Trnawa 1772.

⁹ Por. *De gratia Christi libri IV*, Trnawa 1769; *De augustissimis Trinitatis et Incarnationis misterii libri duo*, Trnawa 1772; *De religione revelata, eius regulis et virtutibus praecipuis libri tres*, Trnawa 1771

¹⁰ Por. *Dielo sv. Bonaventúru*, „Františkánský obzor” 10 (1944/1945) 67-72.

ług niego, usiłował stworzyć własny – pośredni system myślowy, a w swoim dziele *Hexameron* przeciwstawiał się wyraźnie niektórym twierdzeniom Arystotelesa i Piotra Lombarda; nad filozofów zaś Arystotelesa i Platona przedkładał św. Augustyna. Oprac. Jan Letz, LEKKOS, kol. 967-968.

4. BOECJUSZ

a). Braničkovič Apolinary Leander, (ur. 28.02.1888 – Leopoldów, powiat Hlohovec, zm. 18.10.1956 – Subotica, Serbia) minoryta wychowawca, pisarz, kaznodzieja. Po ukończeniu szkoły podstawowej w rodzinnej miejscowości, od roku 1902-1905 uczęszczał do salezjańskiego gimnazjum w Cavaglia koło Turynu. W roku 1905 wstąpił do Zakonu minorytów (OFM). Studia filozoficzne odbył w Waraźdinie, a teologiczne w Zagrzebiu, gdzie (13.08.1911) przyjął święcenia kapłańskie. Po krótkiej pracy duszpasterskiej (1911-1914) został profesorem Franciszkańskiego Seminarium Duchownego w Waraźdinie (1914-1924). Powróciwszy do zdrowia po przebyciu poważnej choroby pracował w zakonnej administracji miejscowej, a później także – prowincjalnej. Swoje wybitne zdolności językowe wykorzystał jako tłumacz literatury religijnej i teologicznej z łaciny, greki, i z języków nowożytnych – węgierskiego i włoskiego. Z literatury starochrześcijańskiej przełożył na język chorwacki Boecjuszowe *De consolatione philosophiae*. Z ciekawej zaś twórczości papieża Grzegorza Wielkiego czytelnikowi chorwackiemu przybliżył jego *Epistolae* i *Homiliae*, a duchowieństwo otrzymało jego przekład traktatu św. Jana Złotoustego *De sacerdotio*. Oprac. Franciszek Vnuk, LEKKOS, kol. 144.

b). Illel Jan (ur. 03.05.1725 – Komarno, zm. 24.01.1794), jezuita pedagog, dramaturg, tłumacz. Do Towarzystwa Jezusowego wstąpił w Köszege 17.10.1743, a po odbytych nowicjacie w Trenczynie (1745), przez najbliższe dwa lata w Skalicy, a potem w Gyöngyösi pracował jako wychowawca młodzieży. Studia filozoficzne (1748-1750) odbył w uniwersytecie trnawskim. Po ich ukończeniu uczył gramatyki w Gyöngyösi (1751) i w Kluży (1752) oraz retoryki w Eger (1753). Teologię studiował w Trnawie w latach 1754-1757. W Kluży, jako profesor wykładał etykę i prawo kanoniczne (1761), w Budzie filozofię (1762-1763); dwukrotnie prowadził wykłady z apologetyki: w Rabe (1764) i w Koszycach (1766), a w latach 1767-1773 pełnił obowiązki rektora Seminarium w Kluży prowadząc przy tym wykłady z filozofii. Wśród jego przekładów, dokonanych w większości z francuskiego i łaciny, znalazły się również niektóre dzieła Boecjusza¹¹ Oprac.: Juliusz Slaný. LEKKOS, kol. 561.

¹¹ *Antizius Manlius Torquatus Severinus Boetius V*, Koszyce 1766. Przytoczony opis bibliograficzny, jak go przekazał autor opracowania, wydaje się niekompletny, dlatego też nie można w sposób pewny powiedzieć, czy jego przekład zawiera wszystkie dzieła Boecjusza, czy tylko niektóre.

5. ŚW. CYPRIAN z KARTAGINY

a). **Muška Antoni** (ur. 03.02.1719 – Rybnik, powiat Lewice, zm. 21.04.1790 – Trnawa), jezuita. Do jezuitów wstąpił 17.10.1734 roku, a nowicjat odbywał w Trenczynie. Po jego ukończeniu studiował przez rok w Skalicy łacinę i retorykę (1737), a potem (1738-1744) w gimnazjach Wiednia, Trnawy, Koszyc i Kluži przedmioty humanistyczne, gramatykę i poetykę. Teologię studiował w Koszycach (1745-1748), z której uzyskał doktorat. Jako profesor jezuitickich uniwersytetów wykładał: hebrajski – w Koszycach (1751), teologię i hebrajski – w Trnawie (1752), nauki humanistyczne i prawo – w Rabe (1753-1754), nauki społeczne i fizykę – w Koszycach (1755-1756), pełniąc przy tym obowiązki dziekana Wydziału Językoznawstwa. Potem pracował jako profesor historii powszechnej i historii Kościoła w Sztajerskim Hradcu (1757), profesor filozofii, teologii, Pisma św. i prawa kanonicznego w Koszycach (1758-1763), będąc przy tym dziekanem Wydziału Nauk Etycznych. W latach 1764-1770 w uniwersytecie trnawskim pełnił funkcję jego kanclerza. Kasata zakonu zastała go na stanowisku przełożonego domu w Skalicy. Wydał *Listy św. Cypriana*¹² i *Homilie św. Jana Złotoustego*¹³.

6. ŚW. CYRYL JEROZOLIMSKI

a). **Hotka Wiliam** (ur. 02.06.1915 – Wielka Mania, powiat Nowe Zamki, zm. 05.01.1995 – Turczańskie Tieplíce, powiat Martin), teolog, liturgista. Święcenia kapłańskie przyjął (26.06.1938) w Trnawie. Wikariuszowskie prace w czterech parafiach prowadził do roku 1941. Pierwszą parafią w Dubowej, jako jej proboszcz zarządzał do roku 1949. Tego samego roku został mianowany ojcem duchownym w trnawskim Wyższym Seminarium Duchownym oraz diecezjalnym cenzorem publikacji religijnych. Tę pracę prowadził do 1953 roku. Potem powrócił do pracy parafialnej, a jako proboszcz w latach 1953-1965 zarządzał kolejnymi czterema parafiami. Od roku 1965 był Sekretarzem Słowackiej Komisji Liturgicznej, a w 1968 r. został mianowany Rektorem Wyższego Seminarium Duchownego w Bratysławie, po czym od roku 1970 zarządzał parafią w Jasowej koło Nowych Zamków i w Labe (1979). Od roku 1992 do końca życia ponownie pracował w Seminarium jako ojciec duchowny. Mając ku temu szczególne dyspozycje, jako teolog zajmował się duchowością chrześcijańską, wykorzystując przy tym obficie wypowiedzi Ojców Kościoła: Leona Wielkiego, Cyryla Jerozolimskiego i Jana Złotoustego. Oprac. Jan Letz, LEKKOS, kol. 522.

¹² *Epistolae divi Caecilii Cypriani Carthaginensis episcopi auditoribus oblatae*, Trnawa 1764.

¹³ *Sancti Patris nostri Joannis Chrisostomi... homiliae de statutis ad populum Antiochenum habitae*, Trnawa [brak roku wydania].

7. ŚW. GRZEGORZ WIELKI

a). **Balog Mikołaj** (ur. 1625 – Turiec, zm. 06.10.1689 – Spiska Kapituła, powiat Lewocza), biskup. Studiował w Trnawie, gdzie jako ewangelik nawrócił się na wiarę katolicką. Studia kontynuował w Rzymie w tamtejszym Kolegium niemiecko-węgierskim. Od czasu pozostania proboszczem, postępował w godnościach kościelnych, aż (w 1677 r.) stał się biskupem tytularnym. Potem objął diecezję Czanadzką (1681) i rządził nią jako jej ordynariusz aż do chwili przeniesienia go na stolicę biskupią w Wacowie (1686). W pracy duszpasterskiej dał się poznać, jako gorliwy i wytrwały zwolennik rekatalizacji. W swoim dorobku pisarska religijnego pozostawił dwutomowe rękopiśmienne dzieło: *Nucleus totius libri Job ex sancto Gregorio papa excerptus*. Oprac. Włodzimierz Gregor, LEKKOS, kol. 51.

b). **Branickovič Apolinary Leander** – autor chorwackiego przekładu *Listów i Homilii* papieża Grzegorza Wielkiego, zob. BOECJUSZ.

8. ŚW. GRZEGORZ Z NAZJANZU

a) **Klement** (ur. przed 836, zm. 27.07.918 – Ochrida w Macedonii), biskup, wielkomorawski hagiograf. O jego pochodzeniu nie wiemy nic pewnego. Specjaliści od historii Księstwa Wielkomorawskiego przypuszczają, że był Macedończykiem. Nie brakuje wśród nich jednak zwolenników poglądu, że pochodził z terenów należących do Księstwa Wielkomorawskiego. Należał do grona uczniów św. Cyryla i Metodego, misjonarzy wielkomorawskich. Święcenia kapłańskie przyjął w Rzymie w roku 868. Po śmierci św. Metodego i odejściu z Wielkich Moraw został nauczycielem w Ochrydzie, gdzie razem z Naumem, innym uczniem św. Metodego założyli starosłowiańską szkołę dla 350 uczniów. Kiedy książę Symeon w roku 893 zabezpieczył powstanie biskupstwa welickiego, pierwszym jego ordynariuszem został Klement. On też przełożył z języka greckiego na starosłowiański wierszowaną pieśń poetycką ku czci św. Grzegorza z Nazjanzu, której autorem z czasów swojej młodości był św. Cyryl. Oprac. Lubomir V. Prikryl, LEKKOS, kol. 673-674.

9. ŚW. HIERONIM

a). **Akai (Akkay) Krzysztof** (ur. 26.03.1706 – Sul'ov-Hradná, powiat Bytca, zm. 28.03.1767 – Kláštor pod Znievom, pow. Martin), jezuita, filozof, pisarz religijny, przyrodznawca. Do zakonu jezuitów wstąpił w Wiedniu 15.10.1723 roku. Nowicjat odbył w Komarnie w latach 1724-1725. W Sztajerskim Hradce studiował filozofię (1726-1728). Po jej ukończeniu, uczył w Trnawie gramatyki (1729-1730), a potem przedmiotów humanistycznych w Bratysławie (1731). Następnie powrócił do Trnawy, gdzie w latach 1732-1735 studiował teologię. W szkole klasztornej w Gyöngyösi uczył filozofii i historii (1736). W jezuickim uniwersytecie koszyckim (1738-1744) wykładał filozofię i etykę. W roku 1741

wydał drukiem *Selectae divi Hieronymi epistolae in carminis materiam assumptae*. Oprac. Juliusz Słaný, LEKKOS, kol. 9.

b). Oros (Orosz) Franciszek (ur. 1697 – Wielkie Ulany, powiat Galanta, zm. 11.09.1771 – Trebiszów), paulin, pisarz religijny, tłumacz. Do zakonu paulinów wstąpił w roku 1714. Pracował w wielu paulińskich klasztorach. W klasztorze Marianostre (Węgry) był magistrem nowicjuszy (1747). Większość jego prac pozostała w rękopisie. Z wydanych drukiem trzeba odnotować: 1) *Vita sancti Pauli primi eremitae auctore D[ivo] Hieronymo praesbytero et Ecclesiae Doctore*, w: Oros Francisus, *Synopsis annalium coenobiticorum FF.[ratrum] Eremitarum ordinis S[ancti] Pauli primi eremitae... concinnata*, Sopron 1747. 2) *Szent Jeronimus*, Sopronii 1754. Oprac. Włodzimierz Gregor, LEKKOS, kol. 1019.

10. ŚW. IGNACY ANTIOCHEŃSKI

a). Čižmár Marian (ur. 01.11.1953 – Belá nad Cirochou, powiat Snina), historyk, pisarz religijny. Szkołę podstawową ukończył w Sninie i tam też złożył egzamin dojrzałości (1971). Teologię studiował na Cyrylo-metodejskim Wydziale Teologicznym uniwersytetu bratysławskiego (1971-1976) i w krakowskiej Papieskiej Akademii Teologicznej (1992-1996), gdzie też w roku 1998 uzyskał doktorat z teologii. Święcenia kapłańskie przyjął 06.06.1976 r. w Bratysławie. Należy do duchowieństwa archidiecezji koszyckiej. Jako wikariusz w latach 1976-1982 pracował kolejno w parafiach: Jankowce, Humenné, Zborów, Wranów nad Toplą i Trebiszów. Samodzielnie, jako administrator parafii pracował w Ohradzanach (1984), w Niżnym Medzewie (1988) i w Wyszynym Klatowie (1990), a jako proboszcz – w Stropkowie (1990) i w Ražnianach (1994). W latach 1990-1991 był członkiem Rady Kapłańskiej i Kolegium Konsultorów Diecezjalnych. Pełnił też przy tym funkcję osobistego sekretarza biskupa koszyckiego i notariusza Diecezjalnego Sądu Biskupiego. W latach 1992-1994 był tam także Promotorem Sprawiedliwości. Od roku 1991-1996 był ojcem duchownym alumnów Centralnego Wyższego Seminarium Duchownego w Spiskiej Kapitule i asystentem przy Katedrze Teologii Życia Wewnętrznego Instytutu Teologicznego w Spiskiej Kapitule. Z tego okresu pracy w seminarium pochodzą jego opracowania poświęcone wybitnym postaciom w historii duchowości i doskonałości chrześcijańskiej, jak św. Augustyn i św. Ignacy Antiocheński. Brak im jednak dokładnej dokumentacji bibliograficznej. W roku 1997 opublikował pracę: *Sv. Ján Chryzostom a jeho pohl'ad na kňazstvo*. Odchodząc z diecezji koszyckiej, w roku 1995-1996 w Nitrze, a później w Rzymie, odbył nowicjat w zakonie pijarów. Od roku 1996-1999 pracował jako archiwista Kurii Arcybiskupiej w Koszycach, a od roku 2000 pełni obowiązki administratora parafii w Niżnym Hruszowie. Oprac. Paweł Kollár, pijar, LEKKOS.

11. ŚW. JAN ZŁOTOUSTY

a). Spišák Paweł (ur. 28.06.1901 – Telgart, powiat Březno, zm. 17.03.1975 – Telgart), publicysta, prześladowany za wiarę, tłumacz. Podstawowe wykształcenie zdobywał w miejscowości narodzenia i na dworze bułgarskiego cara Borysa. Gimnazjum ze świadectwem maturalnym (1921) ukończył w Kežmaruku. Jeden rok studiował w Seminarium Nauczycielskim w Preszowie, a po przeniesieniu się do Grekokatolickiego Instytutu Teologicznego, ukończył tam studia w latach 1923-1927. Bezzenny przyjął 28.08.1927 r. święcenia kapłańskie. Pierwszą placówką duszpasterską była parafia w Wyszej Jablonce. W latach 1928-1935 i 1939-1951 prowadził parafię Vernar (powiat Poprad). Czas między odejściem i powrotem do parafii spędził na pracy duszpasterskiej w Toryskach (powiat Spiska Nowa Wieś). Przy likwidacji Kościoła Grekokatolickiego w Słowacji (1950) nie podpisał żądanego przejścia na prawosławie i nie chciał opuścić swojej parafii. W nocy z 15 na 16.08. 1951 r. przemocą został schwytyany i internowany w Hlochowcu i Podolincu. W listopadzie tegoż roku został skazany na wygnanie do czeskiego Duchcowa. Po poważnej chorobie i wyzdrowieniu powrócił do Słowacji i przebywał w Bratysławie, a od roku 1953 w rodzinnym Telgarcie. Wśród grekokatolików słowackich jest znany ze swojego, pierwszy raz dokonanego przekładu na język słowacki *Bożskiej liturgie sv. Jána Zlatoústého*. [B.r.]. Oprac. Jan Babjak, jezuita, LEK-KOS, kol. 1268.

b). Branickovič Apolinary Leander, minoryta – tłumaczył na język chorwacki dialog Jana Złotoustego *De sacerdotio*, zob. BOECJUSZ.

c). Cižmár Marian – opracował poglądy Jana Złotoustego na kapłaństwo w pracy publikowanej w języku słowackim: *Sv. Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, Prešov 1997, zob. IGNACY ANTIOCHENSKI.

d). Fedor Michał (ur. 25.04.1929 – Slanskie Nowe Miasto, powiat Koszyce, zm. 14.07.1994 – Koszyce), jezuita, profesor, bibliograf. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Trebiszowie, a ukończył ją w 1944 roku. Potem, w latach 1945-1948 uczęszczał do Gimnazjum Kupieckiego w Koszycach. Egzamin dojrzałości jako eksternista złożył w roku 1949. W preszowskiej Grekokatolickiej Akademii Teologicznej ukończył trzy semestry. Do nowicjatu Towarzystwa Jezusowego wstąpił w Ružomberku dnia 01.03.1950 roku, a odbył go podczas kolejnego przebywania w obozach koncentracyjnych dla zakonników w Jasowie, Podolincu, Pezinku i Trnawie. Śluby zakonne złożył na początku marca 1952 r. w Beluskich Slatinách. Studiował na Wydziale Filozoficznym uniwersytetów bratysławskiego, a potem praskiego. Studia ukończył w 1956 roku i zaczął pracować w Matcy Słowackiej w Naukowej Bibliotece Państwowej w Koszycach i Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie. Za swoją aktywność religijną, zwłaszcza wśród grekokatolików, był pozbawiony pracy, a potem długo śledzony przez milicję. Tajnie kontynuował

studia filozoficzne i teologiczne, które zakończył nieoficjalnym przyjęciem święceń kapłańskich w dniu 28.08.1961 roku. Doktorat z filozofii wraz z tytułem kandydata nauk uzyskał w roku 1969. Licencjat z teologii, ze specjalnością w teologii dogmatycznej, uzyskał w Papieskim Instytucie Teologicznym w Warszawie w roku 1992. W styczniu 1994 r. odbyło się kolokwium habilitacyjne a na podstawie rozprawy: *Cirilometodska tradícia v slovenskej literatúre a kultúre*, przedłożonej Radzie Wydziału Filozoficznego koszyckiego Uniwersytetu Pawła Józefa Šafárika z siedzibą w Prešowie nadano mu tytuł docenta. Na Wydziale Filozoficznym bratysławskiego Uniwersytetu Komeńskiego prowadził zajęcia z informatyki i bibliografii specjalnej. W Instytucie Teologicznym św. Alojzego w Bratysławie i w Instytucie Teologicznym w Spiskiej Kapitule prowadził zajęcia z metodyki pracy naukowej. Przebywając w jezuickiej Wspólnocie koszyckiej, od roku 1990 zaczął organizować kontaktowe centrum chrześcijan Wschodu i Zachodu. Na tych fundamentach w 1997 r. wyrosło Centrum Duchowości Wschód – Zachód. W bogatym dorobku naukowym z dziedzin bibliografii, informatyki, historii Kościoła, cyrylometodejskiej tradycji słowackiej, patrolog może znaleźć nowy słowacki przekład: *Liturgia sv. Jána Zlatoústeho* (Koszyce 1968). Oprac. Jan Babjak, jezuita, LEKKOS, kol. 325-327.

e). Muška Antoni, jezuita – wydawca wyboru homilii św. Jana Złotoustego, opublikowanego w Trnawie [B.r.], zob. CYPRIAN z KARTAGINY

f). Hotka Wiliam – jako teolog i liturgista, w swoich pracach wykorzystał niektóre dzieła św. Jana Złotoustego. zob. CYRYL JEROZOLIMSKI.

b). Lacko Michal (ur. 19.01.1920 – Krasna nad Hornadom, obecnie miejska część Koszyc, zm. 21.03.1982 – Rzym), jezuita, grekokatolicki profesor rzymskich uniwersytetów, pisarz religijny. Po ukończeniu gimnazjum w Koszycach (1930-1938) wstąpił do jezuitów. Nowicjat i studia filozoficzne odbywał w Zagrzebiu (1938-1942). W roku 1945 udał się do Rzymu na czteroletnie studia teologiczne i filozoficzne, które ukończył w Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim i w rzymskim uniwersytecie La Sapienza. Święcenia kapłańskie w obrządku bizantyjskim przyjął 6.5. 1948 roku. Od roku 1949 poświęcił się studiom historii Kościoła powszechnego i Kościoła Wschodniego, w czym były mu bardzo pomocne studyjne kontakty z Papieskim Instytutem Wschodnim (1950-1954). W roku 1953 w Uniwersytecie La Sapienza przedłożył swoją pracę: *Papeži a Vel'ká Morava v 9. storočí vo svetle dokumentov pápežskej kúrie*, na podstawie której uzyskał doktorat. W dwa lata później na Uniwersytecie Gregoriańskim złożył dalszą pracę: *Užhorodská únia karpatských Ruténov s katolíckou Cirkvou* i na jej podstawie uzyskał drugi doktorat (1955). W tym samym roku zaczął dydaktyczne zajęcia w Papieskim Instytucie Wschodnim obierając sobie jako specjalizację historię Kościoła na Bałkanach. Obok bardzo bogatego i specjalistycznego dorobku pisarskiego, razem z Feliksem Litvą ma swój duży udział w przygotowaniu modlitw w duchu

Liturgii św. Jana Złotoustego: *Nesmierny Bože, sláva Tebe*, Paderborn 1960. Oprac. Jan Babják, jezuita, LEKKOS, kol. 794-795.

h). **Litva Feliks** (ur. 11.05.1919 – Miskowice koło Bytczy), jezuita, uniwersytecki profesor, publicysta, działacz narodowy i kulturalny. Szkołę podstawową i część średniej ukończył w Trnawie. W roku 1934 wstąpił do Towarzystwa Jezusowego. Nowicjat odbywał w Ružomberku. Świadczenie dojrzałości zdobył w miejscowości Klasztor pod Zníewom (1938). Filozofię do roku 1941 studiował w Beneszowie koło Pragi, a teologię od roku 1942 w Banskej Bystrzycy. Świecenia kapłańskie przyjął 25.01.1945 roku. W bratysławskim uniwersytecie od roku 1946 studiował historię i filologię francuską. W kwietniu 1950 r. razem z innymi zakonnikami był internowany w Jasowie, a później w Podolińcu. Należał do grupy ośmiu jezuitów, którzy w przypadku, gdy prowincjał nie będzie mógł pełnić swojej funkcji przełożonego, mieli podjąć się jego obowiązków. W lecie 1950 r. udało mu się wydostać z klasztoru koncentracyjnego. Od tej chwili ukrywał się na Morawach, aż do chwili, kiedy w lecie 1951 r. mógł przekroczyć granicę i znaleźć się na Zachodzie. W latach 1951-1952 pracował w słowackiej sekcji Radia Watykańskiego. Studiował też teologię życia wewnętrznego (1952-1953), a później na Uniwersytecie Gregoriańskim w latach 1953-1957 historię Kościoła. Studia uwieńczył doktoratem, po którego osiągnięciu, ze strony uczelnianych władz Uniwersytetu Gregoriańskiego, dostał propozycję wykładania historii watykańskiej administracji. Równocześnie wykładał w Watykańskiej Szkole Archiwoznawstwa i Bibliotekoznawstwa archiwistykę. W roku 1968 został wybrany wiceprowincjałem zagranicznych jezuitów słowackich. Osiedlił wtedy w Cambridge Ont. w Kanadzie, gdzie rozwinął bardzo szeroką i aktywną działalność duchowną i kulturalną wśród Słowaków na obczyźnie. Od roku 1974 i dla niego znalazło się miejsce w Światowym Kongresie Słowackim, które zajął i wykorzystał dla prawdziwego dobra emigracji słowackiej. W trosce o utrzymanie i rozwój duchowości słowackich grekokatolików na obczyźnie, w wyniku współpracy z o. Michałem Łacko SJ, opublikował w roku 1960 w Paderborn zbiór modlitw: *Niesmierny Bože, sláva Tebe*, zredagowanych w duchu Liturgii św. Jana Złotoustego. Po śmierci o. M. Łacko, od roku 1982 przejął i kontynuował wydawanie rocznika „Slovak Studies”. W roku 1990 powrócił do Słowacji i bardzo aktywnie włączył się do pracy nad odnowieniem i rozwojem wydawnictwa jezuickiego. Miał też wielki udział w utworzeniu Uniwersytetu w Trnawie (1992), którego był prorektorem. Oprac. Franciszek Vnuk, LEKKOS, kol. 828-830.

12. ŚW. JUSTYN

a). **Prileský (Prileszky) Jan** (ur. 16.03.1709 – Trenczińska Tiepła-Priles, pow. Trenczyn, zm. 27.10.1790 – Priles), jezuita, uniwersytecki pedagog, pisarz barokowy. Do jezuitów wstąpił 09.10.1724 r. w Trenczynie, gdzie też odbywał nowicjat (1725-1726). W Leobene studiował nauki społeczne (1727). W niż-

szych klasach ostrzyhomskiego gimnazjum uczył gramatyki (1728). W trnawskim uniwersytecie (1729) rozpoczynał studia filozoficzne, które dokończył w Sztajerskom Hradci (1731). W gimnazjach Rabe (1732) i Koszyc (1733-1734) ponownie poświęcił się pracy dydaktycznej ucząc w nich gramatyki i zaznajamiając swoich uczniów z tematyką nauk społecznych. Teologię studiował w Wiedniu (1735-1738), a w Sztajerskim Hradcu prawo kanoniczne (1739). Po uzyskaniu doktoratu z filozofii i teologii, w latach 1741-1744 na uniwersytecie trnawskim prowadził wykłady z filozofii. Wykładał również apologetykę w Sztajerskim Hradcu (1745-1746) oraz nauki biblijne i teologię w Trnawie (1747-1759). W Wiedniu w latach 1760-1762 był rektorem słynnej uczelni teologicznej Pazmaneum. Po swoim powrocie do Trnawy, w latach 1763-1764 pełnił obowiązki kanclerza tamtejszego uniwersytetu i prefekta biblioteki uniwersyteckiej. Po przybyciu do Koszyc, w latach 1765-1766 jako prefekt prowadził drukarnię akademicką, a w latach 1771-1773 stał na czele tamtejszego uniwersytetu jako jego rektor. Po likwidacji zakonu jezuitów osiadł w Trenczynie, gdzie jako nauczyciel pomagał uczyć pijarom, w ich własnym gimnazjum. W całokształcie działalności Jana Prileskiego trzeba również dostrzec jego wkład w upowszechnienie dzieł Ojców Kościoła. Przedmiotem jego badań i zainteresowań wydawniczych byli: św. Justyn, apologeta, papież Korneliusz i papież Leon Wielki. Do jego publikacji w tej dziedzinie należą: *Sancti Iustini philosophi et martyris acta et scripta* (Koszycy 1765-1766) i *Acta et scripta s. Cornelii* (Koszycy 1765), które ukazały się w czasie, kiedy jako wydawca zarządzał akademicką drukarnią w Koszycach. Dzieła zaś papieża Leona Wielkiego: *Leonis I papae cognomento Magni opera omnia* (1766) zostały wydane w Budapeszcie. Oprac. Lubosz Kačírek. LEKKOS, kol. 1121-1122.

13. ŚW. KORNELIUSZ, papież

a). Prileský Jan, wydawca, zob. JUSTYN.

14. ŚW. LEON WIELKI, papież

a). zob. jak wyżej.

15. MINUCJUSZ FELIKS

a). Jego apologię *Octavius*, przełożył na język słowacki i wydał Jan MARKO, zob. AUGUSTYN.

16. ORYGENES

a). Jan z Kežmarku (Jonnes de Kesmarckt – XV w. Kežmarok), teolog. Pochodził z Kežmarku, a studiował na zagranicznych uniwersytetach. Swoją uwagę skupił na biblistyce, filozofii i homiletyce. W 2. poł. XV wieku był proboszczem we Wrbowie, a następnie w Spiskich Włachach. Opracował

i pozostawił po sobie dwa dzieła: sumę thologiczną *Tractatus theologicus* i Spiski kodeks z roku 1467-1472, zawierający w sobie kompendia teologiczne, homilie i antologie z pism św. Tomasza z Akwinu i Orygenesusa oraz dzieło św. Anzelma: *Cur Deus homo*. Oprac. Iwan Chalupcecký, LEKKOS, kol. 587.

Leander Tadeusz Pietras OSPPE
Vranov nad Topľou, Słowacja